

erdélyi • • Fiatalok •

A ROMÁNIAI
ÚJ MAGYAR NEMZEDÉK
FOLYÓIRATA

SZERKESZTI:
LÁSZLÓ DEZSŐ

LAPTULAJDONOSOK:

Biró Sándor, Debreczeni László,
Dr. Jancsó Béla, László Dezső,
Dr. László Ferenc.

TARTALOM:

- Orbán Balázs (Debreczeni László)**
*
- Bardóci Benkő József (Bíró Sándor)**
*
- Mikes Kelemen**
*
- Márton Ferenc halála – János Zsigmond jubileuma**
*
- SZEMLE:** **F. László Marcella**
- Krisztof emlékkönyv (L. D.) Erdélyi ritkaságok (Simon Károly), Domokos Pál Péter csángó balladakönyve (Szabó Géza).**
*
- Ifjúsági élet: Dizmacsek Tibor és Mezei Lajos cikkei**

CLUJ-KOLOZSVÁR, 1940

XI. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM.

Inregistratsub Nrul. curent 31-1938.

A munka megbecsülése

E számunkban 3 évfordulóról emlékezünk meg. 250 éve született Mikes Kelemen, II. Rákóczy Ferenc hű íródeákja, 200 éve született Benkő József százada legnagyobb erdélyi magyar tudósa és 50 éve halt meg Orbán Balázs, akit méltán nevezhetünk a legnagyobb székelynek.

Sokan felteszik a kérdést: van-e értelme ma elmúlt nagyságok jubileumával foglalkozni? Mi úgy érezzük hogy van. A jelen a multon alapszik, ezért kötelesség számbavenni a mult azon értékeit, melyek eredményeikkel mai szellemi vagy anyagi életünk elválaszthatatlan részét képezik. Nem egyéb ez, mint a multbeli munka megbecsülése. Már pedig a munka megbecsülésének elve a közösségi élet egyik alapja és korunknak a nemzeti eszmével együtt egyik legjellegzetesebb felismerése. A jelen munkáját bármely társadalmi osztálynál, vagy bármely nemzetnél hogy becsülhetjük meg, ha nem értékeljük a multban elvégzett munkát, ami áldozat és hősiesség által termelt számunkra értékeket?

E három jubileumnak azonban még külön tanulsága is van. Mikes Kelemen, Benkő József és Orbán Balázs mindhárom székelyek voltak. Mikes az irodalom, Benkő és Orbán Balázs a tudomány terén mutatták meg a fajtájukban meglevő nagy lelki képességeket, Mikes és Orbán Balázs pedig a nagy erkölcsi értékeit is.

Mindhárman székelyek és egy kicsit véka alá rejtett láng voltak. Mikes írásait jóval halála után fedezték fel, életében még a közvetlen közelében önvalomásait író fejedelme sem tudott róluk. Benkő József tragikus élete tetemrehívása kora társadalmi vezetőinek, akik ezt a nagy tudóst, aki annyi sajátos erdélyi tudományos feladatot látott meg, segítség helyett ellenséges közönyükkel és kicsinyességükkel az alkohol tragédiájába kergették. És Orbán Balázs sorsa csak látszólag szerencsésebb. Vagyonilag függetlensége és lelki rugalmassága folytán megtudta alkotni monumentális művét, a Székelyföld leírását, de 60 év óta, hogy az első kiadás elfogyott, sem intézmény, sem magános nem akadt, aki a magyar önismeretnek e legelső és máig legnagyobb monumentumát újra kiadja. És a székelység sorsdöntő kérdéseiről (kivándorlás, iparosítás, vasút) 70 évvel ezelőtt tartott beszédei nagyrészt pusztába kiáltott szavak maradtak.

Mindhárman sorsa a szakadékra mutat, a szakadékra, melyet nemcsak sorsunk, de főleg hibáink ástak és amely ott tángol egyrészt a nép és az intelligencia, másrészt az intelligencia és a legnagyobb magyar szellemi értékek között. Ez a szakadék csak úgy szűnhetik meg, a nép, a tehetség és az intelligencia természetes kapcsolatát csak úgy találhatja meg, ha öntudatunk elemévé tudjuk tenni mindazt, ami a multban sajátos magyar és emberi értéket termelő áldozatos munka és erkölcsi érték volt, hogy azután ezzel az emlékezni tudó megbecsüléssel tudjuk értékelni a jelen munkáját is, a közösségi életben mindenkit arra a helyre állítva, ahol legtöbbet használhat a közösségnek.

Márton Ferenc halála

Most hát Ő is elment közülünk. A nagy magános, ki megint csak sem utóda, sem öse, sem ismerőse nem volt senkinek. A név, melyet viselt, úgy zeng és bong, mint századévek messzeségéből feljövő időtlen harangszó. Vagy mintha ós-ázsiai ércgongok hangjait hallanók. És amíg élt, tömören, ércesen zengtek e hangok; most mintha gyászos-panaszosan bongának, S nem azt panaszozzák, hogy még élhetett volna az, ki alig ötvenhat éves korában ment el. Hanem azt, hogy a mostoha élet Neki is alig adott többet, mint hogy csak megmutathassa, milyen erők, milyen lehetőségek voltak Benne. Az idő végtelenében pillanatra feltűnő életében, mint éles villámfénynél csak megvillanhattak a sziklabérc aranyának gazdag erei s az ítéletes csapás máris örök semmiségbe döntötte az egészet.

Ismét egy ember, akiről sokan megkérdik: ki volt?... Igen: ki volt ez a különösen vonzó nevű ember? Akik szeretik a skatulyázás kised játékait, azt mondják, festő volt: festőművész. Mert ágy is igaz: festett is, rajzolt is Márton Ferenc. Bár némelyek botránkozására még a szobrászatba is belekontárkodott. Ne háborgassuk a skatulyázók lelki nyugodalmát ellenkezésekkel. De azért tartsuk meg mi is a magunk egyszerű hitét: Márton Ferenc csak művészember volt. Igaz: nagyon-nagy művész. S még annál is több: magyar művész. És ezért teljesen lényegtelen, hogy mi-
ben dolgozott.

Néhány szóban ezt is megmagyarázhatjuk.

A Márton Ferenc jelentősége ugyanaz a magyar képzőművészetben, mint az Ady a magyar költészetben. A mély magyar erők új és hatalmas buggyanással szakadtak föl Benne is. Minden rajzában félreismerhetetlen magyar lélek él, valami hallatlan, de sajátosan magyar energia feszül s a szülőtte föld hegyeinek, bár hüvös, de kristálytiszta levegője árad. A művészeti közéletben nem szerepelt az ágálók között, de még a komoly mozgalmakban sem vett részt. Nem volt tábora: hirdetett programja. De minden kezevonása egy kemény programnak kemény betűje volt. Egész lényével azt művelte, amit minden magyar művésznek csinálnia kellene. Ha igazi magyar művészetről és igazán való magyar művészről kell bizonyosságot adni, akkor Ő az, akire minden további nélkül lehet felmutatni: Ime!

Márton Ferenc művészete egymagában is nemzetnevelő erő; hagyomány és folytatást mélyről nőtt gyökér és szálfatörzs. És Benne szemlélhető

meg a székely népi erő legtisztább művészi feltö-
rése is. Csiki székely volt Márton Ferenc s Ő ehhez holtáig hű maradt; ezt soha magáról le nem vetette. Hozzá sohasem tapadtak a Tőle idegen és „modern” világ ragadványai. Így aztán kívül is maradt ebből a világból. De Ő dacosan és az elzárkózásig vállalta e sorsot. Vállalta a végső konzekvenciáig. S az élete és munkássága egy nagy ember élete és munkássága maradt. És az igazán való elhivatást megérző és magárovevő magyar művész szomorú élete...

Ez volt hát s ilyen volt Márton Ferenc, Egy ember: egy székely: aki egyedül állt s kemény volt és időtlen, mint valamely roppant sziklaszál a Hargitán. S most elment. A magyar művészet-történet még nem tudja, mit veszített Benne. De majd egyszer tudni fogja és akkor Csikszentgyörgy neve ragyogni fog. Hanem akkor sokan fognak sírni azon, hogy a Márton Ferenc életének is csak annyi eredménye lehetett, mint amennyit műveiben maga után hagyhatott.

400 éve született János Zsigmond

az utolsó választott magyar király és az első erdélyi fejedelem. Annak a Szapolyai Jánosnak fia, akit Mohács után a köznemesség királlyá választott, de akivel szemben a főnemesség Habsburg Ferdinándot is királlyá koronázták. Az ország legnagyobb részét elfoglalta a török. Az ország két királya közül Ferdinánd a német, Szapolyai a török hatalomra támaszkodott. A töröktől nekihagyott keleti országgrészen halála után a csecsemő János Zsigmond nevében Martinuzzi Fráter György államférfiúi zsenialitásának sikerült viszonylagos nyugalmat teremteni és egy új állami lét alapjait lerakni, melyen rendre felépülhetett az önálló erdélyi fejedelemség. A nagykorúvá lett János Zsigmond e keretben az erdélyi nemzetek érdekeinek összehangbáhozása mellett a kor uralkodó vallási harcainak egyensúlyát is megteremteni próbálta. Uralkodásához fűződik a vallásszabadság kimondása, amellyel Erdély csaknem egy évszázaddal megelőzte a nyugati fejlődést (az 1648-iki westfáliai békét). Hely hiányában nem térhetünk fei e nagy történelmi esemény részleteire és jelentőségére, csupán idézzük a vallásszabadságot kimondó 1568-iki tordai országgyűlés határozatából az alábbiakat: „... A prédikátorok minden helyen hirdessék az evangéliumot, ki-ki az ő értelme szerint és a község, ha venni akarja jó, ha nem, senki rá ne kényszerítse, az ő lelke azon meg nem nyugodván, de tarthasson olyan prédikátort, akinek tanítása öneki tetszik... Nem engedtetik meg senkinek, hogy a tanításért más bárkit is fogsággal vagy helyétől megfosztással fenyegetsen, mert a hit Istennek ajándéka, az hallásból leszen, mely hallás Isten igéje által vagyon.”

ORBÁN BALÁZS

A Székelyföld leírójának munkásságáról tudni, életét és egyéniségét is megismerni ma kötelessége minden műveit erdélyi magyarnak. Halálának félézredes évfordulóján ennek elősegítésével áldozunk emlékének mi is. Térhijján itt csak három dolgot próbálunk meg kidomborítani s ezek: főművének jelentősége, egyéniségének jellemzése és személyisége erkölcsi hagyatékának jelentősége.

Született 1829 február 3-án az udvarhelyszéki Lengyelfalván. Atyja lengyelfalvi báró Orbán János, anyja Knechtel Eugenia. Atyjának családja a székelység anyatörzséből való és lófői sorból emelkedett főrendi rangra. Édesanyja vérebe anyai ágon görög vér is vegyült. Iskolába Székelyudvarhelyen járt, de 17 éves korában szüleivel Konstantinápolyba ment s taníttatása félben maradt. Tizenhárom évig volt távol hazájától. Ezalatt beutazta keletet, miről hatkötetes munkát írt. Volt Londonban és a magyar emigrációval élt együtt a Normann szigeteken, megismert számot kiváló egyéniséget: Louis Blancot, Mazzinit, Victor Hugot, Kossuthot s másokat. Hazatérte után teljes erejével vesz részt a magyar közéletben: politikai, tudományos, közírói és közművelődési téren állítja szolgálatba tudását. Évtizedeken át országgyűlési képviselő, a Magyar Tudományos Akadémia is tagjává választotta, egyik megalapítója az EMKÉ nek, több közművelődési alapítvány létesítője. Hátrahagyott művei: *Utazás Keleten*, 6 kötet (1861); *Kelet tündérvilága*. Arab regék (1861); *A Székelyföld leírása* 6 kötet (1868–73); *Országgyűlési beszédei*, 6 kötet (1871–84), *Magyar Népköltési gyűjtemény*, 3 kötet (1882); *A székelyek származásáról és intézményeiről* Akadémiai székfoglaló. (1888); *Torda város monográfiája*, (1889).

Meghalt ezelőtt 50 évvel, 1890 április 19-én Budapesten s eltemették az udvarhelyszéki Szejkefürdőn.

Orbán Balázs életének főműve a hatkötetes székelyföldi monográfia, melynek teljes címe: „A Székelyföld leírása történelmi, természetrajzi s népismei szempontból.” A műnek valójában csak öt kötete szól a tulajdonképpeni székelyföldről: Udvarhely-, Csík-, Három-, Maros- és Aranyos-székekről. A hatodik kötet Barcaságot tárgyalja, mely inkább csak a közvetlen szomszédság és a közös történelmi múlt révén került bele a munkába. Ellenben Orbán Balázs másik monografikus munkája: „Torda város és környékének leírása” valóban is mintegy a főmű kiegészítésére készült.

A Székelyföld leírásakor szükséges utazásait Orbán Balázs 1862-től 1867-ig tette meg, felhasználva azt az időt, amikor a politikai helyzet és a közviszonyok nem kedveztek semmiféle közszereplésnek. A kiadás 1868-tól 1873 ig tartott. Így a kezdettől a befejezésig 11 esztendő telt el összesen. Az a munka, szorgalom, az ismereteknek az a széles köre, a mindenre kiterjedő figyelem, miről a mű tanúságot tesz, egyenesen elképesztő. Csak aki otthon van a tudományos kutatómunka dolgában s aki ismeri a székelyek lakta területeket, csupán az tudja igazán értékelni, hogy mit jelent annyi anyagot összehordani és összerendezni oly

rövid idő alatt, mint amennyit Orbán Balázs vett igénybe munkájához.

Négyszázhatvanhárom községet s annak minden határát, hegyeit, völgyeit bejárni, mindenfajta nevezetességeit számbavenni, a vonatkozó írott adatokat felkutatni, minden hagyományát kinyomozni s feljegyezni, közben mérni, rajzolni, fényképezni minden tárgyi dolgot, valóban nem volt kicsi dolog. Annál kevésbbé, hogy Orbán Balázs mindezt a lehető legnagyobb lelkiismeretességgel csinálta. A szakemberek minden fajtája ismeri el ma is az ő feljegyzéseinek, megfigyeléseinek és leírásainak meglepő pontosságát és tisztaságát.

A műnek egyrészt éppen az is ad komoly jelentőséget, hogy teljes egészében személyes meg tapasztalások alapján készült. Azonban több más tekintetben is úttörő munka. Az első nagy magyar monográfia, hozzá hasonló a külföldi irodalomban is kevés van. Az első magyar illusztrált leíró mű. A történelmi, néprajzi és természetrajzi leírásokat, jogtörténelmi, társadalmi, közművelődési kérdések tárgyalása egészíti ki. Éles szemmel mutat rá azokra a lehetőségekre is, melyeknek kiaknázásával a székelység gazdasági helyzetének fellendítése volna elérhető. Így nem csoda, ha a székelyföld kutatói e munkát semmiként el nem kerülhetik s nélküle komoly tudomány e téren nem épülhet Korát előző tiszta látása sok helyt lepi meg az olvasót. Természeti leírásai a legkiválóbb turista kalauzként szolgálhatnak. A székely ősrégészet terén azóta sem történt semmi, hogy ő elvégezte nyomozásait. A hagyományoknak oly gazdag tárát szolgáltatja, hogy mondái és népköltési feljegyzései külön vasos köteteket képezhetnének.

Mindezek mellett nem holmi száraz és unalmas adattömeget kapunk a mű kötetében. Orbán Balázs igazi írói készséggel írta meg művét. És mindenütt forró fajszeretet, tiszta lelkesedés, magával sodró rajongás hevítik át s teszik életteljessé mondanivalóit. Igazi érték voltát mi sem jellemezheti jobban, minthogy Jókai Mór e munkát is a közé a hét könyv közé sorozta, melyet akkor kellene választania, ha minden mást el kellene hagynia.

*

Ilyen mű mögött lehetetlen nem keresni a személyiséget is, mely azt létrehozta. És az ember akit megismerünk, aki csak az egykorú feljegyzésekből is élénk bontakozik, valósággal rendkívüli egyéniség.

Már külső alkatra is feltűnő jelenség: Erdély egyik legszebb férfianak tartották. De belső adottságai révén bátran tarthatták Erdély egyik legnemesebb alakjának is. Előkelőség, nemesség, lova-

giasság, mély műveltség s egyben szerénység és egyszerűség párosultak. Ebből következik, hogy mélyen demokrata és az emberi szabadság törhetetlen híve. Olyan családból származik, mely századéveken át adta a közéleti férfiakat, de ő maga tekintélyét sohasem alapozta elődeire. Rangját sem viselte soha. Egyszerű, szöttes ruhában járt, hónapos szobában lakott és nem szégyell semmilyen becsületes munkát. Mély keresztyén lélek volt. Szívjósága, önzetlensége, gyöngédsége közismert tulajdonai voltak. De erkölcsi szigora, puritánsága, a becsületben s a tiszta meggyőződésben való hajthatatlansága félelmissé is tudták tenni. Mindezek mellett páratlan akaratú és bámulatra készítő munkabírási is lakott benne.

De mindenek felett is leginkább jellemzi őt határtalan fajszeretete. Ennek mindent alá tud rendelni s ezért mindenkor kész bármilyen tőle telhető áldozatra. Családjá nem volt s ő népét tekintette családjának. Jelszava volt: a néppel a népért. Székely nemzetének jóléte, előhaladása, gyarapodása mindenekfelett való volt előtte. Egész életében józan és takarékos életet élt csak azért, hogy anyagi áldozatokban is mentől többet adhasson s fennmaradó javaival halála után is használhasson. Az ő fajszeretete azonban sohasem ment túlzásba más népek rovására, miről s az ezek iránti megbecsüléséről a székelyekkel együttlakó népek ismertetésében is számos esetben tanúságot tesz. Az anyaföldet és szülőföldjét is nagyon szerette. Gazdaságának irányítására, bárhol tartózkodjék is, gondja van. Legkedvesebb lakóhelye a Székelyudvarhely mellett fekvő *Szejkefürdő*, mely az ő tulajdona, amelyet sok szeretettel építtetett s ahová magát temettetni is kívánta.

Jellemzését adva, itt csak ilyen bizonyosságok nélkül való megállapításokat tehetünk s lehet, hogy valamely kétségek is támadhatnak afelől, hogy vajjon ennyi szép és jó tulajdonság lehetett-e együtt egyetlen emberben? Ám, ha semmi nem, műve maga mutatná, hogy így van, mert hasonló mű az övéhez hasonló egyéniség folyamánya lehet csupán. Orbán Balázs egész ember és férfi volt mindenben. Nagyon szép vonása az is, hogy hibái is csak jó-

tulajdonaiból eredő hibák voltak s nem bűnös hajlamok következményei, amit rejtegetnie kellene.

Mindenki szerette őt, még ellenfelei is csak tisztelni tudták. Nincsen olyan feljegyzés, amely ne erről tenne tanúságot. Újabban gyakran szokták őt a *Legnagyobb Székely* névvel illetni és méltán, mert mind munkássága, mind pedig lelki és szellemi tulajdonainak révén azt valóban megérdemli.

*

Élete felemelően mutatja meg, hogy még egy tanulmányaiban félbenmaradt ember is mint válhat javára a közösségnek, amelybe tartozik, ha van becsvágya a jóra, van tettereje és cselekvő készsége s tud magának megfelelő célokat kitűzni. Ő is úgy jutott oda, hogy ma a székelység legnagyobb nemzetnevelő személyiségének tekinthető. Nincsen a székelységnek még egy olyan egyede, ki az övéhez hasonló erővel, akarattal és céltudattal szolgálta volna népét. S amíg lényében fajtájának egyik legtökéletesebb és legnemesebb példája, addig személyiségében és tevékenységében, olyan morális tőkéje a székelységnek, amely el nem mulhat és el nem pusztulhat soha.

*

Ha az egyes kiváló emberek nagyságát aszerint ítélnék meg, hogy mennyire ismerik őket, akkor, sajnos, az Orbán Balázs jelentősége is nagyon kicsinek tetszene. Annyi sok nagyságunkkal és értékünkkel együtt ő is a feledés sűrű fátyola alatt fekszik. Részletes, mindenre kiterjedő s újabb kutatásokat is felölelő életrajza máig sincs megírva. Életműve nincs összefogva; teljes irodalmi munkássága nincs összegyűjtve. Munkájához, jelentőségéhez méltó emléke ma sincs állítva. Elfogyott és elfelejtett nagy művének újabb kiadása is még mindig csak álmok álma csupán. Felkes és komoly tudósok még máig sem szenteltek méltó Emlékkönyvet az ő nevének s nincsen egyetlen intézmény, vagy szervezet, amely ezt a nevet viselné. Népe közt, kit úgy szeretett s ki őt egykor atyai jótevőjeként szerette, emlékezetének fennmaradását alig is munkálja valaki. Arról ugyan sok szó esett már, hogy vannak súlyos adósságaink Orbán Balázssal szemben, de a tettek: a tettek még mindig késlekednek a sok ráérő idő messziségében.

Új fiatal művészhetség. A kolozsvári unitárius gimnázium rajz- és kézimunka kiállításán már másodízben tűnt ki munkáival Bandi Dezső most VII. osztályt végzett növendék. Munkáiban hozzáértő és laikus azonnal felfedezhette a kivételes tehetséget, sőt kiforrott egyéniséget. Ez utóbbi annál meglepőbb, hogy Bandi Dezső sem rajzolni, sem mintázni a középiskolán kívül nem tanult.

Munkáit fölényes formabiztosság jellemzi. Az anyaggal való ismeretsége, mondhatni, természeti adottság nála; fának és kőnek technika tekintetében tökéletes mestere. Kifejező készsége, komponáló ereje, formaskálája meglepő. Minden dolgán egy kivételes ráérő (instuitív)

képesség megnyilatkozása szemlélhető. Lelki és szellemi arcának ki nyomata teljesen magyar. És van benne valami az elhivatott művészek nyugalmaiból s nem elégszik meg a szobrászat szűkebb problémáival, fantáziája messzibb, magasabb dolgok felé hajtja. Itt mintha a régen várt magyar szobrász jeladásai mutatkoznának.

Bandi Dezső egészen fiatalon is nagy reménysége a magyar művészetnek. Tudását, képességeit látva, szinte félve kérdezzük: mi legyen a sorsa ennek a tehetségnek? Jól ismerjük szomorú művészeti életünket. Egyként féljük mellőzéstől és felkarolástól. Nem egy tehetségünk maradt el éppen azáltal, hogy tanították és segítették őket. Egy biz-

tatásunk azért mégis csak van ezúttal. Bandi Dezső testben és lélekben erős, egészséges falusi fiú s talán ennek révén és természetes ösztönei folytán meg tudja majd teremteni önmagában azt az egyensúlyt, amely az adatot tehetség ét szerzett műveltség között okvetlenül szükséges ahhoz, hogy élete hasznosan gyümölcsöző egészséges élet lehessen. *Debreczeni László.*

„A mi művészetünk” címmel megjelent Debreczeni László könyve. Ára 40 lei. Megrendelhető kiadóhivatalunknál és az Ifjú Erdélynél, Cluj, Ref. Theologia. – Anyagtorlódás miatt kimaradt Bíró S.: Mátyás király, Dr. Nagy Z.: Az iskolaszövetkezetek c. könyvek ismertetése.

BARDÓCI BENKŐ JÓZSEF

Benkő József 1740 dec. 20-án született a háromszéki megyei Bardócz községben. Édesapja ref. lelkész volt; 13 gyermeket próbált felnevelni a kis parochián. Benkő József Udvarhelyen és Nagyenyeden végzett közép- és főiskolai tanulmányokat. 1767-ben középpajtai ref. lelkésznek hívták meg. 20 év múlva, 47 éves korában a székelyudvarhelyi kollégium tanárává nevezték ki. De már két év elteltével le kellett mondania tanári állásáról. 1793–1799-ig köpeci ref. lelkész volt. Ettől kezdve nyomorúságos nyugdíjból kellett élnie. Szegénysége miatt néha papi szolgálatokat végzett gyakran szabálytalanul. Ezért megfosztották papi oklevelétől, nyugdíjától, sőt 1813-ban börtönbüntetésre ítélték. A következő évben meghalt.

A nagy székely östehetségről való megemlékezés keserű igazságok ostorcsapása a magyar öntudat számára. Reá gondolva születésének kétszázadik esztendejében úgy látom, hogy Bethlen Miklósnak Apáczairól írott sorai tökéletesen ideillenek: „Isten kivette őt ebből az ostoba, háládatlan magyar világból, mely ő reá méltatlan volt”. Mert Benkő József élete és tragédiája tagadhatatlanul igazolja azt a tételt, mely szerint az egyén bármilyen tehetséges is legyen, a közösség megértése és támogatása nélkül nem képes tehetségét kifejteni. Bizonyos kezdeti eredményeket elérhet, útmutathat, vagy meglévő, öntudatlan értékeket tudatosíthat, de formáló, alakító hatása és ereje nem lehet. Ezért van a magyar kultúrtörténetben annyi félbemaradt élet, annyi derékbátort kezdeményezés. A mindenkorai magyar társadalom vezetőinek csekély érdeklődése, vagy egyenesen bűnös hanyagsága és nemtörődömsége akadályozta meg a nagy szellemi erőfeszítések sikerét.

Benkő Józsefet az Isten nem közönséges képességekkel áldotta meg. Már nagyenyedi diákkorában jelentkezett nála a vérbeli történész okiratok és kéziratok iránti érdeklődése. Tanulótársai lenéző szánakozással nézik, hogy a szegény papfiú magántanítói munkájával keresett csekély zsebpénzén régi írásokat vásárol. De a megsejtett értékek látától elkapott székely diák a régi kéziratok között felfedezi a híres erdői zsinat hitvallásának kéziratát. Erre már felfigyelnek a tanárai is, akik ettől kezdve nagyobb megbecsüléssel tekintenek a különös diákra. Egyháztörténeti tanára pártfogásába veszi s próbálja is neki megszerezni a külföldi tanulmányozás lehetőségét. Gazdag főurak támogatásába ajánlja. De hiába. A XVIII. század második felében nem akadt olyan magyar főúr, aki Benkő külföldi útját lehetővé tette volna s Benkő 27 éves korában középpajtai ref. lelkész lett.

Bizonyára nem volt olyan pálya, amely szellemi érdeklődésének nagyon megfelelt volna. Mert Benkő tudományszeretete most, hogy egy kis székely falú lelkésze lett – míg nagyobb erővel nyilvánult meg. És mint ahogy a szűk helyre zárt gőz szétveti börtönének falait, úgy tört ki Benkő tudományos érdeklődése életformájának szűk keretei közül. Növényzeti és történeti kérdésekkel foglalkozik. Fűvészkertet rendez be, ahol 600-nál több növényt ápol, köztük sok nyugateurópai, sőt amerikai eredetűt is. Bejárja Erdély vidékeit és mindenütt számbaveszi a növényeket, barlangokat. Kutatásainak eredményét latin nyelven közli, mi-

Benkő József állította össze a legelső román Botanikai szótárt. Ezzel Sulica Szilárd szerint: „megmentette a XVIII. századbeli román botanikai nomenklaturát és e szótár közvetve, vagy közvetlenül tanácsul szolgált az összes azutáni román nyelvű hasonló munkáknak”.

által Erdély természetrajzi érdekességeit a világ tudósait megismerik. E munka értékét mutatja az a tény, hogy szerzőjét a harlemi Tudós Társaság tagjává választotta, a könyvet holland nyelvre fordítva saját gyűjteményében kiadta. Így tehát Benkő munkásságán keresztül Erdélyt kezdik újból megismerni nyugateurópai körökben.

Mikor azonban arra kerülne a sor, hogy itt bent Erdélyben Benkő növényzeti tanfolyamot indítson hivatalos támogatással és másokat is tanító, formáló lehetőséggel – közbelép a bécsi kormány és megakadályozza, megtagadva az anyagiak kiutalását. És megint nem akad senki Erdély magyar főurai között, aki segítségére sietne a szükséges anyagi támogatás biztosításával.

Benkő erre a történelem felé fordul s alapos tanulmányainak eredményét egy olyan sorozatban akarja a világ elé tárni, melyben Erdélyt egyházi, történeti, közigazgatási és katonai szempontból mutatja be. Erdély valóságos modern enciklopédiája lett volna ez a sorozat, óriási jelentőségű a különböző tudományok számára. Két kötet meg is jelent belőle „Transilvania Generalis” cím alatt, Bécsben. De a további három kötetnyi anyag ugyancsak a fenti okok miatt kiadatlanul maradt.

Hasonló sorsra jutott Benkő sok más munkája. Ezek nagyrészt 30–45 éves korában írta. De a sok csalódás lassankint felemésztette lelkierejét. Egyre gyakrabban menekült a bor mámorába. Pedig 1787-ben mintha a régóta keresett lehetőség mosolygott volna. Meghívták az udvarhelyi kollégiumba tanárnak. De itt érte a legkeserűbb, csalódás. Tanártársai kicsinyes irigységgel nézték világhírű kollégájukat s annak minden percét megkeserítették. Emiatt újból borba fojtotta felháborodását s így a feljelentések egymást érték „illetlen” viselkedése miatt. Két év múlva lemondatták állásáról.

Ezutáni élete egyre reménytelenebb küzdelem volt a szegénységgel és a magyar társadalom meg nem értésével. Közben fáradhatatlanul dolgozott. Kiadásra készítette elő Erdély történelmi forrásait. Ezek közül néhányat el is küldött a Szébenben alakult Magyar Tudós Társasághoz kiadásra, de a társaság titkára féltékenységből megakadályozta azok kinyomtatását.

Lehet-e csodálkozni azon, hogy ennyi csalódás és méltatlanság hatása alatt Benkő összeroppant? Életének utolsó éveit, az évről évre fokozódó nyomorúságot, szabálytalan egyházi ténykedését mindezek a tényezők idézték elő. Az irtalmas halál megszabadította a már kimondott börtönbüntetés végrehajtásának szörnyű kegyetlenségétől. Így lett vége annak az embernek, aki a XVIII. sz. második felében talán legtöbbet tett az erdélyi magyar tudományos élet érdekében.

MIKES KELEMEN

Születésének 250-ik évfordulóján (élt 1690–1761-ig) két okból is meg kell emlékeznünk róla. Az egyik ok az, hogy főműve a Törökországi Levelei nemcsak korának sivar irodalmával összehasonlítva, de az egész magyar irodalomban e nemben a legnagyobb értékek közül való. Ezek a levelek, amelyeket hosszú bujdosásában egy soha nem létezett személyhez írt és a melyeket Mikes életében valószínűleg senki sem olvasott, nemcsak kortörténeti jelentőségük a Rákóczi emigráció életének részletes leírása, a korabeli török és európai állapotok társadalmi, politikai, művelődési és egészségügyi adatainak tárházával, de hangjuk meleg közvetlenségével, az elbeszélő stílus fordulatoságával egy nagy magyar író szólaltatnak meg, a régi magyar prózából a legmélyebb, maig is ható források egyikét. Mi azt is meg kell jegyezzük róla, hogy ő volt az első székely író. A háromszéki székely tájnyelvet ő hozta be a magyar irodalomba s stílusfordulatai és népmesei modora, jellemző eszejárása a székely típus első irodalmi megszólalása.

Zágoni Mikes Kelemen azonban irodalmi értékén kívül még a magyar léleknek egyik legszebb erkölcsi értéke is. A 17 éves apáról árva nemes fiú a kolozsvári piarista kollégiumból bekerül II. Rákóczi Ferenc udvarába s történelmünknek legnemesebb egyénisége annyira foglyul ejti lelkét, hogy kikíséri őt a szatmári béke után a bujdosásba, elutasítva édesanyjának Károlyi Sándornál tett eredményes kegyelmi közvetítését. Részt vesz Rákóczy politikai terveinek, reményeinek szövegében, osztozik csalódásaiban, vele van Lengyel-

majd Franciaországban, hogy aztán a törökországi Rodostóban, a biztos reménytelenség hosszú egyhangúságában is hűséggel tartson ki mellette a fejedelem haláláig. Egész életét erre a hűségre tette fel. „Énnekem soha semmi egyéb okom nem volt hazámat elhagyni, hanem hogy igen szerettem az öreg fejedelmet.” Régi bujdosó társai rendre elhalnak, szerelmében csalódik, kegyelmi kérvényét Mária Terézia visszautasítja. 1733-ban a török egy tüntető hadjáraton felhasználja őket s Moldvából meglátja a zágoni havasok tulsó oldalát. „Örömet bementem volna Zágonba, de az Úr befedezte előttem az odavivő utokat, mert az egész föld az Övé...” Arvaságában néha feljajdul: „Boldogok azok, kik tanulni fognak rajtunk, kik az országgal együtt tartanak és akik fűsthöz hasonló okból el nem hagyják nemzeteket és örökségeket...” De aztán Isten akaratában való megnyugvása erőt ad neki s mikor utolsó levelében „haszontalan” bujdosásról ír, mindjárt kiigazítja, hogy „az Isten rendelésében nincs haszontalanság... Ne kívánjunk tehát egyebet az Isten akaratjánál. Kérjük az üdvösséges életet, a jó halált és az üdvösséget. És azután megszününk a kéréstől, mind a büntől, mind a bujdosástól, mind a telhetetlen kívánságtól, Amen.”

1781-ben halt meg Rodostóban, pestisben, ott temették el. Mikor a magyar nemzet kegyelete a 200 évig törvényhozásilag számüzött fejedelem emlékét törvénybe iktatta és hamvait 1903-ban hazahozta, Mikes siremléke már elomlott, hamvait már nem találták. Török földön, jeltelen sírban porlad az egyik leghívebb magyar.

SZEMLE

F. LÁSZLÓ MARCELLA

Amilyen gazdag a magyar irodalom, épen olyan szegényes gyermek- és ifjúsági irodalmunk, Erdélyben – az egyházi gyermek- és ifjúsági lapoktól eltekintve – Benedek Elek *Cimborá*-ja volt egyetlen döntő tényezője az ifjúsági irodalomnak. Benedek Elek halála után nincs senki, aki az áldozatos örökséget magára vállalná. Ekkor tűnik fel Erdélyben egy szatmári fiatal leány: Ferenczy Margit, aki László Marcella írói nevet választván, *Uj cimborá* néven felújítja Elek nagyapó vállalatát és férfiakat megsegényítő öntudatossággal, kitarással és sok-sok egyéni áldozat vállalásával hordozza az erdélyi gyermekirodalom ügyét. Irógárdát toboroz maga körül, de azért néha saját maga írja tele az egész újsá-

got. Kiállításokat, versenyeket rendez, utazik, látogatja gyermekeit és közben százával küldi a személyes leveleket az erdélyi gyermekeknek. Munkáját sok akadály és kevés elismerés kíséri. Fogynakosságát mindenki meglátja, de segítséget kevesen nyújtanak, s nálánál jobban új munkába nem kezd senki.

Nemrégén férjhez ment. Ott állott az igazi női hivatás teljességének betöltése előtt: gyermeket hordott a szíve alatt. Aki annyi erdélyi gyermek szellemi gondját felvette, saját gyermekének terhe alatt még annak megszületése előtt összeomlott. Tragikus erdélyi és emberi sors. Más feloldása – itt a földön – nincs: csak az, ha valaki ismét felveszi Benedek Elek súlyos örökségének áldozatos hordozását...

L. D.

Kristóf György Emlékkönyv.
A kolozsvári I. Ferdinánd-tudomány egyetem egyetlen magyar professzora: dr. Kristóf György

nemrégén töltötte be élete hatvanadik évét. Ebből az alkalomból legkiválóbb régi és jelenlegi tanítványai szépkiállítású, testes kötetet adtak ki professzoruk iránti hálájuk és tiszteletük jeléül. A kötetben számos nyelvészeti és irodalomtörténeti dolgozat jelent meg.

A napi sajtó és a szakirodalom már minden szükségeset elmondott erről a munkáról, mi ha egy keveset megkésve is, csak röviden teszünk meg legfontosabb megjegyzéseinket.

Ez a könyv dokumentum amellett hogy Kristóf György kiváló fiatal magyar tanárnemzedéket nevelt fel és személyének megvan az összetartó ereje tanítványai között.

A könyv írói példát mutattak abban, hogy az egy szak területén munkálkodó fiatal szellemi munkások igazi munkaközösségben tudnak élni. Különösen akkor, ha az ígéret szerint ennek a könyvnek folytatása is lesz, a magyar szakos fiatal tanárok példamutató szolgál-

tatokért minden elismerést megérdemelnek.

A könyv írói megpróbálták a nagy közönségnek tudományos szakkérdésekről gondos kutató munka alapján vonzóan és elevenen írni. Ez a legtöbb írónál sikerült. A legkiválóbbak munkájában a tárgy megválasztása is olyan volt, hogy a feleletadás valamelyik sorskérdésre volt figyelmetkeltő válasz.

Mi örömmel könyveljük el az újabb írói nemzedék első nagyobb szabású tudományos antológiáját.

L. D.

„Erdélyi ritkaságok”. Megemlékeztünk arról, hogy dr. Jancsó Elemér fenti címen kiadványsorozatot indított, melynek első számát (Az erdélyi magyar színészet hőskora. Nagy Lázár visszaemlékezései 1792–1821) ismertettük. A sorozat célja olyan régi emlékiratok, irodalmi és tudományos művek kiadása, melyek, eddig kiadót nem találtak. Multunk új kulturális értékeit akarja feltárni ez a munka, amelyet intézményeink helyett egyetlen ember vállalt magára. Miután a vállalkozás csak a megjelent példányok eladására épül fel, illő, hogy ezt az önzetlen, tudományos lelkesedést minél többen támogassák megrendeléseik által, mentesítve a szerzőt az eddigi könyvek kiadásának általa vállalt anyagi terheitől és lehetővé téve a további művek kiadását. A sorozat második számát alább ismertetjük. Harmadik számaként Ruzicska György emlékezései, 4. számaként Bod Péternek a XVIII. század nagy magyar tudósának önéletírása jelent meg. A könyvek árai: 1. sz. 100 lej, 2. sz. 60 lej, 3. sz. 40 lej, 4. sz. 80 lei. Amatőr-példányok árai: 1 sz. 120 lej, 2. sz. 100 lej, 3. sz. 60 lej, 4. sz. 100 lej. Kaphatók és megrendelhetők lapunk kiadóhivatalánál és dr. Jancsó Elemér címén Cluj, Calea Moșilor 16

Péterfy Károly: Izlés tudomány vagy esztétika. (Erdélyi Ritkaságok 2. szám.) Kevesen tudták, hogy Gregus Ágost előtt a magyarságnak volt már magyar esztétikusa Péterfy Károly marosvásárhelyi kollégiumi tanár személyében. A múlt század első felében a vásárhelyi kollégiumnak főiskolai tagozata is volt, ahol az esztétikát a református szellemi nevelés szerves részeként adták elő, jóval megelőzve az 1848-iki közoktatásügyi tervezetet. Ez előadások céljaira írta Péterfy jelen művét, mely a kollé-

gium könyvtárában kéziratban volt meg, de eddig soha ki nem nyomtatott, holott a legelső és rendszeres magyar esztétika. Most dr. Kristóf György rendezte sajtó alá, ugyanő irt előszót hozzá. Bevezetésében a vizsgáló lélekről és a filozófiáról elmélkedik, melyet logikára metafizikára és esztétikára oszt fel. Az esztétika (izléstudomány) a dolgoknak az emberi lélekre való hatásáról szól. Tárgya a szép, melynek meghatározásában vitába száll kora nagy filozófusaival, közöttük Kanttal, s szellemesen cáfolja Kant „érdeknélküliségét”. A szépség éppen a tetszés érdekében alapul s a formának, a képzeletnek és értelemnek összhangja, s ilyen módon a szemlélőben az élet érzését magasabbra emelő tulajdonság.

Rendszere két, szervesen összefüggő részből áll: az elméleti „tisza esztétika”-ból, amely a szép és felleges meghatározásait tárgyalja és az u. n. „alkalmaztatott esztétika”-ból, azaz a szép gyakorlati megvalósulásának tárgyaiból. Érdekes meghatározását adja a zseninek: ismertető jegye: „a szokás szerént való réguláknak áttállépése”, akinek azonban szorgalomra és tanulásra is szüksége van. Gyakorlati esztétikájánál nemcsak az a jellemző, hogy a szépek valamennyi megnyilvánulását (a kertészetig és pénzverésig, szépírásig) rendszerbe foglalja, hanem nagy eredetisége az, hogy több mint 100 esztendővel ezelőtt a mozgásról, mint külön művészetről szólott, amelyet külön részben tárgyalt, idesorozva a táncot, „nézőjátékot” (színház) és az akkori sportokat. Bár fogalmazása és meghatározásai sokszor nehézkesek, rendszere és gondolatai megkapóan világosak és a mű még ma is hézagpótló. Megjelentetése egy nagy tudományos érték felfedezése volt. S egyben egy méltatlanul elfelejtett tudósé, aki méltán sorakozik a Bolyai Farkas, Szász Károly, Apácai és Köteles Sámuel sorába. Hálával tartozunk azoknak, akik e könyv megjelenését s így a művet közkinccsé tették. *Simon Károly.*

Domokos Pál Péter: Mert akkor az idő napkeletre fordul. (Ötven csángómagyar népdal. Szerző kiadása. Cluj-Kolozsvár 1940.)

Már egy évtizede köztudomású. Domokos Pál Péter népdal- és népballada gyűjtő munkássága. Legutóbbi kiadványa, az ötven csángómagyar népdal tanulmányozásakor úgy érezzük, hogy találóan idéz-

hetjük Fábrián Dániel és József Attila: Ki a faluba c. füzetének következő megállapításait. „A társadalmi élet, a termelés a fogyasztás, az államiság mindinkább a népre alapozódik... Így a jövő sorsa szorosan összefügg a valóságos nép s a növekvő értelmiség együttműködésével. Nincs más út, mint közvetlenül, páratlan szorgalommal és törekvéssel tanulmányoznunk népünk valóságos életét. Ezt a megállapítást Domokos Pál Péter legújabb kiadványával is megvalósította s ezáltal a legegyszerűbb utat választotta: közvetlenül, páratlan szorgalommal és törekvéssel tanulmányozta népünk életét s a csángóföldön 8–10 éve végzett népballada-szöveg és népdalgyűjtő munkásságának értékes eredményét adta most közre.

Az egész gyűjtőmunkán a népballada és népi dallamok iránti nagy szeretete látszik. Domokos tudatában van kincsmentő ténykedésének s komoly tudományos felkészültséggel közöl előbb 18 népballadaszöveget magyarul jegyzetekkel, a dallam- és szövegváltozatok pontos feltüntetésével. Majd részben Buday–Ortutay nyomán röviden értekezik a népballadáról, de azért egyéni véleményét sem hallgatja el. Továbbiakban a csángómagyar dallamanyag szerkezeti és osztálybeli hovatartozóságáról szól.

A könyvecske második részében 47 dallam van közölve, tulnyomó részben fonográf felvétel után Bartók Béla lejegyzései. A 9. és 44-ik számú szövegek más gyűjteményekben található dallamokra utalnak. A 37. számú dallamtól a lejegyzés is Domokos Pál Péter munkája. Ezek a dallamok, a 37. számtól végig nagyjából alkalmasak arra, hogy széles körben elterjedjenek.

A csinos kiállítás, nagy gondal összeállított könyv csángómagyar testvéreink érzés és gondolatvilágának alaposabb megismeréséhez visz közelebb.

Kincsmentő munkásságával „az életről tanuskodó népdalok” közzétételével Domokos Pál Péter újabb, őszinte hála és megbecsülő szeretetére kötelezte el a magyar népet és a magyar tudományos világot.

Külön ki kell emelnünk a hangjegyeket rajzoló Kilin Miklós szép munkáját.

Szabó Géza.

Uz Bence a ponyván. Számtalanszor felhívtuk már a figyelmet arra, hogy népünk kezébe minél jobb könyveket kell adni és olvasási vágyát a ponyva karjaiból ki kell venni. Erre legjobb eszköz a ponyva eszközeivel verni meg a ponyvát, tehát olcsó áron jó könyvet adni. E célt szolgálták eddigi népnevelő kiadványaink: a Minerva Népkönyvtára és a Hasznos Könyvtár is. Most Örvendetes újabb lépést jelent, hogy Nyirő József Uz Bencéjét a Minerva heti folytatásos részletekben kiadja, melyet 5 lejért árusítat, ami azt jelenti, hogy az egész könyv viszonylag olcsó áron, 55 lejért a falusi olvasó kezébe kerülhet. Reméljük, hogy úgy a Minerva, mint többi kiadónk is követik ezt a szükséges lépést, hogy olcsó és jó könyvek menjenek a falvakba, áthidalni a közte és az intelligencia között fennálló szakadékot.

Az első magyar kémiai doktor. Bereczky Tibort, a kolozsvári református kollégium tanárát, június 22-én az I. Ferdinand tudományegyetemen a kémia doktorává avatták. Ezt a tényt ki kell emelnünk a doktorraavatások szokott sorából, mert ő a legelső magyar fiú, aki román egyetemen kémiai doktorátust szerzett. Kitüntetéssel elfogadott tézise remélhetőleg egy komoly tudományos munkásság kezdete csupán. Szeretettel köszöntjük az új fiatal magyar tudóst.

IFJÚSÁGI ÉLET

Az Egyetemi Mária Kongregáció élete 1939–40-ben. Az Egyetemi Mária Kongregáció a tagok vallásos meggyőződésének elmélyítésére rendszeresen megtartotta heti összejöveteleit. Megbeszélések tárgya a szociális kérdés volt. A második félévben pedig a hivatás-erkölcsiség problémáival foglalkoztak (katolikus életeszmény és való élet.) Hogyan valósíthatja meg a jelen adottságai között, az erdélyi magyar életben a katolikus hivatás-eszményt a tanár, jogász, orvos, gazdálkodó, közéleti ember, író, stb. Hasonló tevékenységet fejt ki a Katolikus Főiskolás Leányok Munkacsoportja Szim Lidia szociális testvér vezetése mellett. Emellett a katolikus főiskolások összesége részére nagyobb összejöveteleket is rendezett. A Báthory Apor Szemi-

nárium énekkarának és a leánycsoportnak közreműködésével december elején a katolikus főiskolások adventi estjét, a katolikus főiskolások csendes karácsony-estjét, a nagybőjt folyamán megrendezte a katolikus főiskolások háromnapos közös lelkigyakorlatát, amelyen ebben az évben több mint 250 főiskolás vett részt.) Világnézeti vitadélutánok keretében nyilvánosság elé vitte a liberalizmus, eros és etos kérdését. A Katolikus Népszövetség Főiskolát Végzetek szakosztályával együtt a Katolikus gimnázium dísztermében igen nagyszámú érdeklődő közönség jelenlétében irodalmi törvényszéket tartott Cronin: Réztábla a kapu alatt c. regénye felett. A nagyobb összejöveteleken katolikus társadalmunk legkiválóbb egyéniségeit szólaltatta meg a főiskolás ifjúság előtt. Így az adventi est keretében a beszédet Márton Áron püspök úr mondta. Előadók voltak még Baráth Béla, dr. Búzás Gerő, Csendőr Jenő, dr. Erős Alfréd, Fodor József, Kéki Béla, dr. Napendruck Éva, dr. Venczel József, stb. A tagok az elmúlt évek hagyományaihoz híven ebben az évben is belekapcsolódtak a különböző katolikus egyesületek, különösen a külvárosi plébániák munkájába, mint előadók, egyesületi vezetők.

Dizmacsek Tibor.

A F. Ifjúsági Keresztény Egyesület 1939–40. évi munkája. A Református Theológiai fakultás fennhatósága alatt működő F.I.K.E. nehéz körülmények között kezdte meg a munkát. Isten megsegített s így megfutottuk az utat, mely előttünk állt. S most az év végeztével számbavéve elvégzett munkánkat, a következőkben számolhatunk be:

I. Egyesületi munkánk középpontjában a lelki nevelés állott. Ezt szolgálták a bibliaórák, lelkigyakorlatok, imaórák, imahetek, vasárnap délután 10 perces bibliamagyarázatok és főiskolás lelkipásztorunk pásztori látogatásai. 1. Bibliaórákat minden pénteken este 8–9 óra-
kor tartottuk (összesen 33) Ezeket a megbeszéléseket a „keresztény élet alapkérdései”-t tárgyaló bibliaköri vezérfonal szerint tartottuk. Legnagyobb bibliaórai létszámunk 80, legkisebb 7, átlagos létszám 46. 2. Imaóráink minden szombaton este voltak. 3. Lelkigyakorlatot rendeztünk két alkalommal egy-egy napost. 4. Megtartottuk a vi-

lág diákszövetség egyetemes imahetét és a sáfársági imahetét. 5. Az első félévben minden vasárnap d. u. megbeszélés előtt főiskolás lelkipásztorunk 10 perces bibliamagyarázatot tartott. Ezek a második félévben elmaradtak. 6. Ifjúságunk lelkinevelését szolgálták még főisk. lelkipásztori látogatásai, melyeket a ref. főiskolai hallgatóknál végezt. 8. Megünnepeltük a második félévben az anyák napját is. II. A szellemi nevelést szolgálták a vasárnap délutáni összejövetelek és hagyományos főiskolás karácsonyestünk. Vasárnap délután 14 izben volt megbeszéléssel egybekötött előadás. III. Szolgálati munkát végeztek teológus ifjak a kollégiumi bibliakörök keretében az inasok és inaslányok között a szövényokban. A második félévben felvettük a kapcsolatot a Kolozsváron működő, belmissziós munkát végző csoportokkal. Sajnos azonban ezen belmissziós kapcsolatokat nem birtuk nagyobb mértékben elmélyíteni. Szomorú szívvel emlékezünk arra a veszteségünkre, mely Gólya Béla joghallgató testvérünk elvesztésével ért bennünket. Az elvégzett munkákért Istennek hálát adunk, hálát és az ő segedelmét kérjük további munkáinkra.

Mezei Lajos,

FŐMUNKATÁRSÁK:

**Balázs Ferenc, Dsida Jenő,
László József**

Biró Sándor, Debreczeni László, Haáz Ferenc, dr. Jancsó Béla, László Dezső, dr. László Ferenc, dr. Parádi Kálmán, Pálffy Károly, dr. Szilágyi Olivér, dr. Tonl Emil, dr. Váro György.

KIADÓHIVATALI titkár: Nagy Lajos.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Cluj, Str. Kogálniceanu 17 szám, emelet. Kéziratok és a lap adminisztrációját érintő levelek a szerkesztőség, illetve a kiadóhivatal címére küldendők.

ELŐFIZETÉSI DIJAK: Belföldön főiskolai hallgatóknak félévre 40 Lei, egész évre 70 Lei, tanítóknak is 70 Lei, másoknak félévre 70, egész évre 120 Lei. Magyarországon: 1937 január 1-től kezdve 5 pengő, főiskolásoknak 3.50 P, Jugoszláviában egész évre: 70 dinár.

MAGYARORSZÁGI FŐBIZOMÁNYOS a „Studium” könyvesbolt, Budapest, Kecskeméti-u. 8. Magyarországi előfizetési díjak oda küldendők. Csekk számla: 4041.

ELŐFIZETÉSEK László Dezső szerkesztő címére küldendők: Cluj, Str. Kogálniceanu 16, Református kollégium.

Felelős szerkesztő és kiadó: László Dezső